

ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙ В ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ігор ГРИНЧЕНКО (Харків)

У роботі визначено основи інтеграції нових педагогічних технологій в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Окреслено сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України, розглянуто основні напрями впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки.

В статті рассмотрены основы интеграции новых педагогических технологий в процесс профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Проанализировано современное положение профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в высших учебных заведениях Украины, рассмотрены основные направления внедрения новых педагогических технологий, в том числе и информационных, в процесс профессиональной подготовки.

Ключові слова: інновації, професійна підготовка, майбутній учитель фізичної культури, педагогічні технології, засоби інформаційних технологій.

Постановка проблеми. В останні роки в Україні усе помітніше відбувається процес переорієнтації суспільних відносин. На перше місце висувається їхня орієнтація на опанування новими технологіями, що припускає, насамперед, дотримання інтересів і потреб особистості. Для системи освіти в цілому, і вузівської зокрема, це означає необхідність перегляду педагогічних поглядів на професійну підготовку особистості

майбутніх учителів, пошук інноваційних форм і технологій оптимізації їхньої професійної діяльності і професійного вдосконалення, у тому числі й в галузі фізичної культури.

Разом з тим, незважаючи на те, що в педагогічній науці проблемам педагогічних технологій приділяється значна увага і на сьогоднішній день вони займають центральне місце наукових досліджень, перелік таких технологій поповнюється щодня, особливо гостро це питання стосується професійно-педагогічної діяльності майбутніх вчителів – студентів в галузі фізичної культури – оскільки здоров'ю нації сьогодні приділяється значна увага. Це обумовлено в першу чергу відсутністю сталих науково-педагогічних концепцій і їхнього змістово-технологічного забезпечення, адекватних новим вимогам професійної підготовки. Значною мірою це стосується підготовки учителів фізичної культури: далеко не усі з них здатні повною мірою реалізувати сучасні інноваційні технології, тому що – у силу недостатньої особистісної професійно-педагогічної підготовки – не можуть на належному рівні проводити роботу з навчання і виховання в підростаючого покоління мотивації до здорового способу життя, самоповаги.

Як відомо, основним місцем підготовки вчительських кадрів є система професійної педагогічної освіти. Однак, у її межах професійне становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури дотепер зводилося в основному до опанування знань в галузі обраної професії – спеціалізації, фахових знань, умінь і навичок. Сучасна система підготовки майбутніх учителів фізкультури має ряд недоліків, а реальні результати навчання студентів не завжди відповідають новим вимогам. На наш погляд, причиною такого становища є наявність протиріч, що утворилися: 1) невідповідність традиційних цільових настанов на підготовку майбутніх учителів фізичної культури сучасним концепціям розвитку фізичної культури і системи фізичного виховання в системі вищої освіти; 2) превалювання окремих підходів у вирішенні проблеми підготовки педагогічних кадрів і об'єктивна необхідність комплексного впровадження нових освітніх технологій; 3) необхідність модернізації процесу професійної підготовки відповідно до сучасних тенденцій розвитку освітньої системи і відсутністю механізму, технологій такого впровадження на практиці з урахуванням сучасних інформаційних, організаційних, науково-методичних досягнень.

Оптимізація професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури спрямована на підвищення професійної компетентності, конкурентоспроможності відповідно до зростаючих вимог. Тому професійно підготувати майбутніх вчителів фізичної культури, здатних відповідати високим професійним орієнтирам нового століття, є відповідальним завданням.

Аналіз останніх досліджень. Так, проблемі становлення особистості педагога з фізичного виховання за останні роки присвячена значна кількість дисертаційних досліджень. Тільки з 2002 року захищено кілька російських дисертацій, що стосуються цієї теми (І.В.Коваленко, М.О.Краснова, В.С.Макєєва, О.О.Сєдов, Д.Ю.Сорокін), окремі питання окреслено в працях В.К.Бальсевич, П.І.Костенюк та ін. [1], також необхідно відзначити праці українських науковців з окремих аспектів фізичного виховання як педагогічного процесу і процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту Г.М.Арзютов, О.М.Вацеба, Е.С.Вільчковський, М.С.Герцик, О.Ц.Демінський, В.І.Завацький, О.С.Куц, В.М.Платонов, Б.М.Шиян, Ю.М.Шкретій [2].

Окремі питання професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в умовах впровадження нових технологій досліджено в українських дисертаційних працях Г.Р. Генсерук, Л. В. Денисової. Однак невирішеною частиною цього досить актуального питання залишається інтеграція впровадження інновацій у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури як педагогічної проблеми.

Формування цілей статті – визначити основи інтеграції нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури України.

Для вирішення вказаної мети постали такі **завдання**: окреслити сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України, розглянути основні напрями впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Використання в сучасній освіті інновацій – нових педагогічних технологій, є на сьогодні незаперечним фактом, їх множинність породжує і різноманіття визначень цього поняття, серед яких тематично найбільш близьким нам представляється наступне визначення: педагогічна технологія – продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з забезпеченням комфортних умов для студентів і викладачів у ВНЗ (за В.М.Монаховим).

Б.Ф.Курдюков стверджує, що педагогічна технологія професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури є алгоритмом послідовної реалізації спроектованої цілісної системи навчально-виховного процесу. Цей алгоритм передбачає чітко визначений набір відповідності і взаємозв'язку елементів педагогічної діяльності. До основних структурних компонентів автор відносить: модель фахівця, зміст освіти,

учасників навчального процесу, педагогічні умови, результат навчання [3].

Педагогічне проектування – процес подальшої розробки створеної технології або моделі для доведення її до рівня опису механізму одержання кінцевого педагогічного результату (за В.А. Ченобитовим). Таке педагогічне проектування спрямоване на зміну типу мислення учасників проекту відповідно до потреб сучасного ринку праці й у глобальному масштабі розглядається як загальносвітова тенденція в зв'язку з підвищенням рівня інформатизації навчання, життя взагалі.

У нашому дослідженні ми підкреслюємо необхідність системного впровадження нових педагогічних технологій, реалізації нових цільових настанов, оновлення змісту, використання інноваційних форм, засобів, методів навчання, упровадження технологічних, організаційних, науково-методичних розробок у навчальний процес вузу. Це забезпечується адекватністю рівня освітньо-педагогічної підготовленості викладачів, що формується в умовах перетвореної системи підготовки і підвищення кваліфікації, а також готовністю студентів адаптуватися до нових вимог вищої школи, що відбувається за рахунок підвищення прогностичної здатності вхідного контролю.

Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в основному спрямовується на з'ясування особливостей набуття знань у галузі фізичної культури і спорту, специфіки педагогічної діяльності, пошук ефективного впровадження нових педагогічних технологій, переосмислення під цим кутом традицій здійснення професійної підготовки студентів за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання», створення на цій основі схеми організації навчального процесу, що відповідає вимогам, які ставляться до вищих педагогічних навчальних закладів, вважає дослідниця Л.П.Сущенко [4].

О. В. Тимошенко стверджує, що оптимізація навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури стосується таких складових: а) форми навчання; б) види підготовки; в) організаційно-методичне управління професійною підготовкою: форми організації занять, моніторинг якості професійної підготовки; г) професійна компетентність; д) готовність до здійснення професійної діяльності [5].

Відповідність змісту вищої фізкультурної освіти вимогам соціального замовлення забезпечується за рахунок розширенням структури, змісту навчання. Основними освітніми компонентами виступають: загальноосвітнє, спеціальне, професійно-педагогічне навчання. Взаємодіючи між собою, вони утворюють інтеграційні зони: загально-спеціальну, загально-професійну, спеціально-професійну. У

сукупності ці компоненти становлять цілісну структуру змісту підготовки фахівця в галузі фізкультурної освіти.

Грунтовний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у зарубіжних країнах свідчить про те, що до структури професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту входять факультети: фізичного виховання університетів, фізичної освіти університетів, фізкультури та спорту університетів; інститути: фізичного виховання, фізичної культури, спортивні, фізкультурні педагогічні; факультети фізичного виховання у коледжах; технікуми фізичної культури; вищі педагогічні училища; інструкторські курси з масової фізичної культури при університетах.

В Україні структурними компонентами загально-педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури виступають навчально-пізнавальна, практична і самостійна практична діяльність. Основними критеріями рівня сформованості загально-педагогічної готовності майбутніх учителів виступають: педагогічна спрямованість, суб'єктна позиція, методологічне мислення, рефлексія, оволодіння педагогічними діями й операціями. Стратегія і тактика загально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури будується на основі таких принципів: професійно-педагогічної спрямованості; інтегративності; системності; індивідуалізації і диференціації; єдності загального, особистісного і індивідуального. Технологія загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури являє собою цілісну сукупність дій, операцій і процедур, поетапно здійснюваних за наступним алгоритмом: діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки вчителя – поетапний розвиток загально-педагогічної культури за допомогою спеціально організованого навчання; діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки – корекція обраної спочатку стратегії і тактики навчання.

Психолого-педагогічними засадами ефективності загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури виступають: фундаменталізація навчального матеріалу; системна організація процесу пізнання педагогічної дійсності; формування методологічного мислення майбутнього вчителя; актуалізація людинотворчої сутності професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури; інтеграція теоретичної і практичної складової загально-педагогічної підготовки.

Багаторічний власний досвід роботи в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди дозволяє стверджувати, що професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури має враховувати нові умови, які з'являються завдяки сучасним міжнародним, національним вимогам до підготовки фахівців. Так,

майбутній вчитель фізичної культури розглядається нами як особистість, яка вмотивовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності в умовах впровадження сучасних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах для забезпечення в подальшій професійній діяльності здорового способу життя школярів.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури розглядається нами як процес, який відображає науково-методичні, обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування протягом всього періоду навчання готовності студентів до професійної діяльності в ЗОШ з організації фізичного виховання школярів з урахуванням сучасних вимог.

На думку О.Л.Шабаліної, структурними компонентами загально-педагогічної підготовки виступають навчально-пізнавальна, практична і самостійна практична діяльність. Основними критеріями рівня сформованості загально-педагогічної готовності майбутніх учителів виступають: педагогічна спрямованість, суб'єктна позиція, методологічне мислення, рефлексія, оволодіння педагогічними діями й операціями. Авторка вважає, що стратегія і тактика загально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури будується на основі таких принципів: професійно-педагогічної спрямованості; інтегративності; системності; індивідуалізації і диференціації; єдності загального, особистісного і індивідуального [6].

Технологія загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури являє собою цілісну сукупність дій, операцій і процедур, поетапно здійснюваних за наступним алгоритмом: діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки вчителя – поетапний розвиток загально-педагогічної культури за допомогою спеціально організованого навчання; діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки – корекція обраної спочатку стратегії і тактики навчання.

Вважаємо, що одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України є впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних. Інформатизація освіти передбачає спрямованість системи професійної підготовки на формування інформаційного середовища у ВНЗ, широке застосування в навчальному процесі нових педагогічних, у тому числі й, інформаційних технологій. У зв'язку з цим, державна національна програма „Вчитель” серед провідних напрямків розвитку системи освіти передбачає оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників, підвищення ролі вчителя у розвитку інформаційного суспільства. До основних заходів, спрямованих на виконання програми,

крім іншого, належить забезпечення підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах упровадження сучасних інформаційних технологій.

Наше дослідження показало, що у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури використання можливостей інформаційних технологій і Інтернету може здійснюватися за такими напрямками: самостійний пошук студентами інформації на веб-сторінках, створення студентами особистісних творчих продуктів на тему, яка вивчається, демонстрація особистісних творчих продуктів студентів для веб-глядачів, використання тематично підібраних гіпертекстових матеріалів, електронної пошти студентами заочної форми навчання, робота з каталогами літератури різних бібліотек.

Теоретико-методологічний та практичний рівні професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури мають спиратися на впровадження засобів інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності: усвідомлення майбутніми вчителями інформаційних технологій як важливого засобу успішної професійної діяльності, а не мети діяльності, формування інформаційного середовища, поетапність і структурна чіткість процесу навчання із врахуванням його специфіки (спортивна діяльність студентів, часті виїзди на змагання, значні фізичні навантаження) [7], систематичне включення студентів в активну педагогічну діяльність із застосуванням інформаційних технологій; забезпечення спрямованості студентів на творчу самореалізацію, чому сприяє оцінка її результатів з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. Системна реалізація цих умов забезпечувала продуктивну підготовку студентів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

Деякі вчені лише намагаються дослідити окремі аспекти проблеми застосування інформаційних технологій у галузі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Так, В. Тимошенко особливу увагу приділяє статистичному аналізу та графічному зображенню цифрового матеріалу, контролю теоретичних знань учнів, їх фізичного розвитку та фізичної підготовленості, обробці результатів змагань з різних видів спорту; А. Самсонова, І. Козлов, В. Таймазов – контролю й оптимізації техніки спортивних рухів; фізичній дієздатності досліджуваних; розробці комп'ютеризованих тренажерних комплексів на базі сучасних комп'ютерів тощо.

Потужним апаратом метрологічного аналізу результатів навчального процесу, а отже, його оптимізації, моделювання й обґрунтування параметрів фізичних навантажень, розробки методик розвитку фізичних якостей і навчання рухових дій, корекції тестових програм для майбутнього вчителя фізичної культури є математичні

методи. Інтенсивність використання таких методів у галузі фізичного виховання та спорту підвищується, якщо застосовувати інформаційні технології. Вони забезпечують доступ до практично необмеженого об'єму інформації та її аналітичної обробки.

Дослідниця Г. Р. Генсерук [8] пропонує використовувати інформаційні технології у фахові дисципліни на протязі всієї професійної підготовки. Вагоме місце в інформаційному середовищі пропонується курсу „Фізіологічні основи фізичного виховання”, в основі якого – комп'ютерна програма „Параметри тренувальних навантажень для самостійних занять фізичними вправами”. Вона допомагає вчителю скласти індивідуальні програми для учнів, які виявляють бажання покращити рівень свого фізичного стану в процесі самостійної роботи. Програма складається із 4-ох взаємопов'язаних блоків: „Введення персональних даних учня”, „Рівень фізичного стану”, „Самоконтроль під час самостійних занять фізичними вправами”, „Довідка”. У кінці тестування кожен учень одержує картку параметрів тренувальних навантажень для самостійних занять фізичними вправами. Вона включає визначення рівня фізичного стану (високий, середній, низький); тривалості занять (хв.); періодичності занять (кількість разів на тиждень); спрямованості фізичних вправ (аеробна, анаеробна); інтенсивності навантаження; тренувального пульсу; результатів самоконтролю (рівень фізичного стану).

Так, готовність майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності можна розглядати як складову загальної професійно-педагогічної готовності студента до діяльності, що характеризується здатністю педагога застосовувати інформаційні технології для забезпечення процесу фізичного виховання школярів й аналізу його результатів та вміння передавати школярам спеціально відібраний і дидактично опрацьований за допомогою засобів інформаційних технологій навчальний матеріал.

Висновки. Наприкінці дослідження ми дійшли висновку, що в педагогічній науці й практиці професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури розглядається як така, що спрямована на підготовку студентів вищих навчальних закладів до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі “Фізична культура та спорт”, оволодіння ними сукупністю знань про людину і фізичну культуру, розвиток емоційно-ціннісних відношень, моральних норм, умінь передавати цінності фізичної культури школярам.

Зростає інтерес вчених до інформаційних технологій в сучасних умовах розвитку освітньої сфери, їх засобів та можливостей застосування в галузі фізичного виховання і спорту. Застосування інформаційних технологій в даній галузі оптимізує навчальний процес,

діяльність вчителя й учнів, сприяє якісному засвоєнню ними навчального матеріалу. Інформаційні технології вимагають від майбутніх вчителів даної галузі підвищення їх загальної інформаційної культури, знань та вмінь застосовувати ці технології у професійній діяльності.

Оцінюючи стан цієї проблеми, відзначимо, що наявні науково-педагогічні дослідження і, розроблені на їх основі, методичні матеріали не забезпечують повної належної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, тому потребують більш ретельного дослідження.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Ивановский Ю. В. Профессионально-педагогическая социализация будущих учителей физической культуры на этапе вузовского обучения / Ю. В. Ивановский: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Уфа, 2007. – 175 с.
2. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах / І. Б. Гринченко // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII. Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2011. – С. 84–93.
3. Курдюков Б. Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08. / Б. Ф. Курдюков. – Краснодар, 2004. – 303 с.
4. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л. П. Сущенко. – Київ, 2003. – 46с.
5. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / О. В. Тимошенко. – Київ, 2009. – 35с.
6. Шабалина О. Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования: Дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / О. Л. Шабалина. – Москва, 2003 – 320 с.
7. Гринченко І. Б. Конверсія технології спортивної підготовки в навчально-педагогічний процес з дисципліни: „Спортивні ігри з методикою викладання. Волейбол” для факультетів фізичної культури педагогічних ВУЗів / І. Б. Гринченко, Ю. М. Поярков, А. П. Казьмерчук // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – N 12. – С. 46-49.
8. Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г. Р. Генсерук. – Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2005. – 20 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гринченко Ігор Борисович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри циклічних видів спорту і спортивних ігор, декан факультету фізичної культури Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Коло наукових інтересів: теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.